

Udi muz

DƏRSEGİRK

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!

Minlərlə can qurban oldu,
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCANIN XALQE BİTOV MİLLƏTİ LİDER

VENERA ANTONOVA

Udi muza zombakala bitov işk'olxoy 2-ci sinifxoynak'

UDI MUZ

Dərsegirk

© "Şərq-Qərb" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
Info@eastwest.az və **dersilk@edu.gov.az**
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

ŞƏRQ-QƏRB

GIRKE BOŞ BAKALOROX

I

Bul AİLƏ SAAL İŞK'OL

6

- I. SAMCI DƏRS 6
- II. İŞK'OL 8
- III. BEZ AİLƏ 12
- IV. BEŞ K'OJ 18
- V. BEZ VƏTƏN AZƏRBAYCAN ... 22
- VI. ŞUŞA 26

II

Bul ŞAAT' HİK'Ə, PİS HİK'Ə?

30

- I. DİALOQ 30
- II. P'Ə ƏLƏM 32
- III. XAZALI İRƏNGEN DƏNİZ 36
- IV. DÜZ ƏYİT 40
- V. BÜTÜMT'UXUN Q'ƏŞƏN 44

III

Bul DƏYƏRXO

46

- I. DIALOG 46
- II. MUČ'A DOST 48
- III. P'OP'UGAY 52
- IV. MOISEYI Q'UŞURXO 56
- V. GASIRĞAN 58
- VI. NOVRUZ 60

IV

Bul TƏBİƏTİ SEVİRİK

64

- I. DIALOQ 64
- II. AK'İT'OĞOXUN ESSE ŞAMPSUN .. 66
- III. JASMINI XOD 68
- IV. XODBIT'ALA KIRIT 72
- V. C'ƏLƏYXO 78

Ümüxlaxsun

K'al

Şam

Exlätbsun, Əyitbsun

I

Bul

AİLƏ SAAL İŞK'OL

I. SAMCI DƏRS

1. Şikili boş hik'ət'un ak'est'a? Mani irəngxoxunt'un əşbest'iyo?

2. Efi işk'oli şikilə zapanan.

3. Sikilə zapanan oşal şikili barada dialog həzirbanan.

4. Tadalt'oğo düz k'alpanan saal şampanan.

İşk'ol, işk'olin məlnə, məlim, şagirdi girk,
şamseynak' t'etrak', sinif, dask'a, xəritə,
part'a, sumk'a, q'ələm, ruçk'a, qoyen
k'alk'al, şagirdi dnevnik, sinifi jurnal, dejurni.

II. İŞK'OL

1. Şikili barada exlätbanan.

2. “İşk'ola” temina görä mis'ik' dialog häzirbanan.

Dialogi ši:
“Sa ği işk'ola”.

3. T'ekst'a düz k'alpanan.

Beş işk'ol ayizin bïyexe. Şo, geng, gözəl sa ganune biq'eşe. Beş işk'ol bip etajlane. Samci etaja ukalagano, direkt'ori otağo, q'arogolçi çurk'ala gano, idmani zalo saal tarixi muzeyo. İdmani zal gele genge. Miya yan cürbəcür açiyoxyan əçine saal idmanyansa.

Muzeya beş vətəni tarixa aid gele maraxlu mat'erialxono.

P'əmcı et'aja sinifi otağxo saal sahəmadəne predmetxoynak' k'abinetxono. Xibimci et'aja alin sinifxoynak' sinifi otağxono saal akt'oviy zalo.

Akt'oviy zala maraxlu tədbirxot'un c'ovakest'a.

Beş işk'ola usum-usun savadlu amdarxoxun saal şəid bakala ailəgəoxun görüşxot'un c'ovakest'a.

İşk'olin bəş işk'olin məlnəl bune. Miya gele xodurxono.

Satərəf isə xeylək vardurxone bit'eşe.

Xaşe sa kərəm işk'ola iməciyən c'ovakest'a.

Kakalat'oğoxun sagala yanal işk'olin təmizbsuna köməyansa.

P'art'urxoy saal st'ulurxoy tozurxo təmizyansa, q'ave vardurxo xelainşyansa saal dask'ina təmizyansa.

4. T'ekst'e boş het'uxuna exlätosa?

5. Mani suvali coğaba t'ekst'e boş bəğəbes tenebaksa?

- A) İşk'olin mälne hik'ə bu?
- B) Beş işk'ol mani şaq'ina baksa?
- C) Yan imäci bat'an hik'äyənbsa?
- D) Akt zala hik'ət'un c'ovakest'a?

6. Ef fikiren, işk'olin mälne het'aynak'e bit'eşe gele xodurxo?

7. Tadeşi äyitmoğoy məninen äksinə bakalt'oğö bəğəbanan.

Alloya

Kala

Xeyläk

Gele

8. İmäci äyitin mənina upanan.

9. T'ekst'e boş bakalt'oğö exlätbanan.

10. Əğər işk'olin şikilə zapiynuy, şot'o çureğala mani şeyenen şot'o ak'est'o?

11. Vi işk'ola, vi fikirə eça oşal t'ekst'e boş exlätbala işk'ola sunsunaxun c'äk'banan. Fərgurxo bəğəbes bananki? Oşq'ardalorox manuva?

12. K'at'urxoy gala c'ovakest'i t'arurxo laxi şampanan.

İşk'...l, iməc..., m...lnə, v...rdurxo, m...lim, şa...ird,
sav...dlu, amd...rxo. toz...rxo, t...miz, ot...ğxo, m...raxlu,
x...durxo, v...tən, a...lə, t...rix, q'...roğolçı

13. Oq'a tadeşi t'eminaxun sunt'u c'ək'pi mis'ik' inşa şampanan.

1. “Bez doğma işk'ol”
2. “Vi işk'ola hetər ak'sunen çuresa?”
3. “Əgər zu k`oj biq'al bakiyziy, zu işk'ola metərez biq'oniy.”

- Plan**
1. İşk'oli barada bez fikir.
 2. İşk'ola hetərez aksun çureğoy.
 3. Nəticə.

III. BEZ AİLƏ

1. Şikili boş ak'alt'oğö ef fikire eçanan.

2. Şikiləxun aslu dialog həzirbanan.

Dialog həzərbseynak' p'lan:

1. Şikiləxun aslu suval həzirbanan.

(Mo şuva? Şo hik'ə? Şot'in hik'əbsa? Şo maya taysa? saal q'.)

2. Suvala coğab tadanan.

(Mo nanane, Şo t'elevizore, Nanan t'elevizore bəğsa.)

3. T'ekst'a int'onaşinen k'alpanan.

Bez ailə kalatene. Bez ailinə bip tano: bava, nana, zu saal viçi. Bava programist'e. Şot'in iz sənətə gelene çuresa. Nanan universit'et'a Azərbaycani muze məlime əşbsa. Nanan tələboğoxun hasandluğen muz bəğəbsuna bacarebsa. Nanay həzirbi gele tələboxo. Nanan iz həzirbi tələboğoxun fəxrebsa, şot'oğoy başarağxoxun gelene müqbaksa.

Əşləxun oşa isə nanan beş dərsurxone yax köməybsa. Bezi p'as's'e yəşo. Zu üqümci sinifəz k'ale. Bezi fotoap'arat'o, şot'in şikil zapsun bez xoşel gelene eysa. Bez viçaxun sa işk'olayan k'ale. Şot'in vuyumci sinifə dim qoyene k'ale. Viçen ams'i vaxt'urxost'a bədi girkurxo gelene k'ale. Dərsurxost'a çətinluğ ak'at'an bez viça nexsu za köməybane. Zu bez ailinə gelez çuresa. Bez ailə gele mehribane. Məlimen həmişə nexə ki, amdari ailə sa mis'ik cəmiyəte. Şo yəni bakseynak' saal bəş tayseynak' ailin hər sa üzvü çalışakinebuq'o.

4. T`ekst`e boş het`uxuna exlätesa?

5. Tadeši şikilxo t`ekst`e mani hissinaxune düz eysa?

6. Mani suvalxo t`ekst`e boş çoğab bəğəbes baneko?

- A) Viçen hemamci sinifəne k`ale?
- B) Het`aynak` ailə sa mis`ik` cəmiyəte hesabbaksa?
- C) Nanay pəşay hik`ə?
- D) Bədii girkurxo q`eraz şina gele k`ale?

7. Sxemina çark'est'anan.

8. T'ekst'e boş iz ailin barada exlätbalo şuva?

9. Ef fikiren, ailin üzviyox het'aynak' sa fikiren saal sa yaq'en tağala bakalat'un?

10. Şikilxo s'i tadanən saal iz boş hik'ə ak'est'a şampanən.

Misal:

11. T'ekst'a hissoĝo cöybanan. Hər hissınə bulluĝ tadanan.

Zu buroĝo alloy sa q'ayani loxol çurpezuy. Hərrəminəz bəĝsay. Göynu q'uzĝunxone purey. Birdən q'uzĝunxoy soĝo sürəten oq'ane şiri. Şot'in iz öxələ hücuməbsay. Oq'a keçin sürüyoxebuy. Yaĝın ki, q'uzĝunen mişik' keçin balina taşt'une çuresay. Buruĝoy keçı sürəten q'uzĝuni tərəfe cupı. Şot'in q'uzĝuna ost'aar duneĝi. Q'uzĝun oq'a bineti. Buruĝoy keçinen Sürüĝo q'orişbsuna bacarebi.

I hissə

Zu

Zu buroĝo alloy sa q'ayani loxol çurpezuy.

Hərrəminəz bəĝsay. Göynu q'uzĝunxone purey.

II hissə

Q'uzğuni
öxəl

Birdən q'uzğunxoy soğo sürəten oq'ane şiri .
Şot'in iz öxələ hücüməbsay. Oq'a keçin sürüyoxebuy.
Yağın ki, q'uzğunen mişik' keçin balina taşt'une
çuresay.

III hissə

Dirbaşluğ

Buruğoy keçi sürəten q'uzğuni tərəfe cupi . Şot'in
q'uzğuna ost'aar duneği. Q'uzğun oq'a bineti. Buruğoy
keçinen sürüğü q'orişbsuna bacarebi.

12. Me əyitmoğoy mənina q'andırışanan.

A-Z əvruğ	Sagalaluğ	→	?
	Serluğ	→	?
	Yoldaşluğ	→	?

13. İbaki əyitmoğoy şampanan.

14. "Bezi ailə" Me s'iyen t'ema həzirbanan.

☐	
☒	P'lan
☐	1. Ailin barada xəbar.
☐	2. Ailinə bakalorox .
☐	3. Ailina sunsunaxun bakala ara.
☐	

IV. BEŞ K'OJ

1. T'ekst'a int'onaşinen k'alpanan.

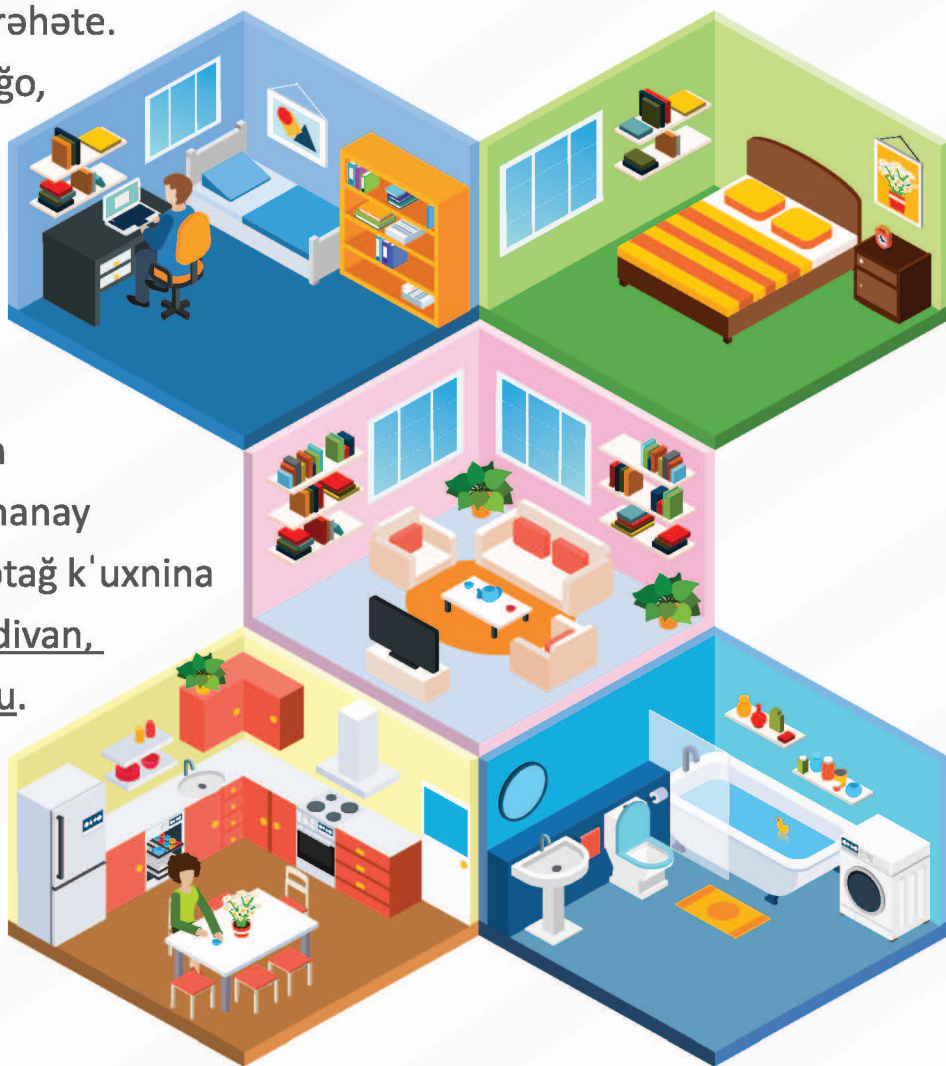
I hissə

Bez ailə sa etajla k'oyane yaşəinşbsa. Me k'oja bavan təzəne biq'e. Təzə biq'i k'oya p'ə xaş beşyan c'ovake. Beş təzə k'oj gele geng, q'əşəng saal irəhəte.

Beş k'oya bip otağo,
k'uxnyano saal
hamamo. K'oya
bağala ga gele
kala saal genge.
Meyin k'uxnina
çomone qayesa. Yön
tərəf beşi saal bavananay
otağxono. Q'onaği otağ k'uxnina
ışane. Miya mebel, divan,
k'reslo, t'elevizorebu.

Yan biyəsin sagala
t'elevizoryan
bəğsa. T'elevizora
bəği mult'ixxoy
saal bədii
k'inoğoy baradayan
exlətbsa.

Muč'a dost'urxo! Beş k'oya q'onağ ekinan! T'evədə ak'alnan beş
k'oj hetər təmize saal irəhəte.

Me k`ojin şikil
t'ekst'axun düz enesa?
Mani fərgurxonan ak'i?
Oxşardala hik'ə bu?

2. K'oj het'aynak'e lazım?

3. T'ekst'e boş oq'axun gis' zapi gəçəyiti boş bakala şeymuğoy irənnəxo saal formına ef fikirə eçanan.

4. K'uxnya het'uva lazım? K'uxnina əşbest'uni barada 3-4 gəçəyit şampanan. Ef fikiren, şampi gəçəyitmoğoy t'ekst'e boş mani gəçəyitəxun oşa avuzbes baneko?

5. K'uxnya əyitə hetəren q'andırışo?

- A) Xoray boxseynak' ga; B) Q'avurxo os'seynak' ga;
C) İst'ol saal st'ulxoy bakala ga

6. Əgər k'oj biq'ayin, şot'o mani forminenen biq'o?

I hissə

Bezi ən gele çureğala otağ bez otağ. Me otağa zu bez dərsurxozbsa saal basezksa. Bez otağ gele irəhəte. Bez otağa zuz girgirbsa.

Yön tərəf bez bask'ala k'ravato saal şamk'ala ist'olo. Şamk'ala ist'olin t'öğöl p'olk'oxo. Zu miya za lazımbakala şeyşuyaz laxsa.

Tərs tərəfə ... bune. Miya zu paltarxoz girbsa.

Me gəçəyiti boş ams'i
gala mani şeyşuyə s'i bakale?

Bez otağa həmişə təmiz
saal q'aydinenez efsa.

7. Mani s'i t'ekst'axun düz enesa?

A) Bez k'vart'ira B) Bez otağ C) Bez k'oj

8. Otaği barada exlätbalt'u s'i tadanan.

9. P'olk'a (Pul) əyiti mənina upanan.

10. Ef fikiren, otağa bakala p'olk'oğoy loxol oq'a tadeğala
şeyşuymoğoy mat'u efes baneko?

11. Het'aynak' otağa həmişə təmiz saal q'aydinen efsune lazım?

12. Glagolxo şeysuymoğoxun ğaçp'anana.

Arst'un
Boxoybaksun
Baksun

13. Əyitmoğə şampanan.

K'uxnya, k'oj, k'vart'ira, q'aydinen, irəhət, təmiz, efsun.

14. Ef k'oja ef fikirə eçanan.

- P'lan
- 1. K'oj bakala perevar.
- 2. Otağxoy say
- 3. Otağxo bakala şeysuymox
- 4. Bez otağ

V. BEZ VƏTƏN AZƏRBAYCAN

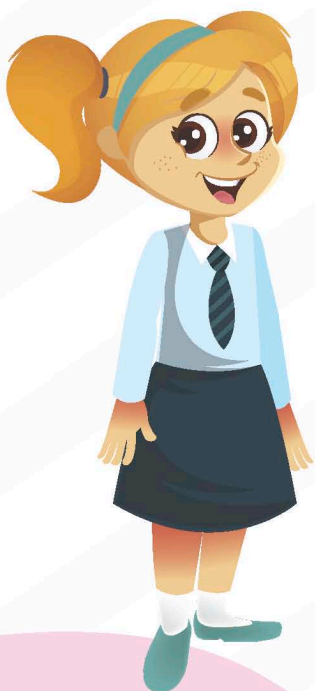

1. Dialoga k'alpanan oşal t'eyin t'ağaya upanan.

- Azərbaycan bezi vətəne.
- Azərbaycan beziyal vətəne.
- Zu şot'o
- ...

2. "Azərbaycan" şeirə ümüxlaxanan oşal suvalxo coğab tadanan.

1. Het'aynak' Azərbaycan nanane hesabaksa?
2. Şeiri boş işa məninən bakala əyitmoğə bəğəbanan.
3. Şeirə aid p'ə suval hazırbanan.

3. T'ekst'a int'onaşinen k'alpanan.

Bez vətən Azərbaycan. Bez doğma vətəni gözəl təbiyəto. C'ələyxo, düzənxo, göyinxo bez vətəni bəzəyxone. Tarapsunen hər ganu gözəlluğen aksa. Savaxt'an xodurxoy xazalxo galgalene. Q'uşurxon səs-səsə laxi məğt'unne. Çölmoğo səpələinşəki xazalxon gözəl əleşi sa xalçinane oxşardest'a. Mani tərəf tağayin, maya bəğain, gözəlluğen aksa. Purk'ala sa q'uzğuna oxşardala Azərbaycan, bez doğma vətəne. Xəzəri göyin xe dünyənin ən kala xene hovuze. Kalaluğa saal elaxoy xena görə şot'o dənizt'un nexə. Xəzər dənizi əsas dövlət neft'e saal gaze. Gözəl təbiyəten, bol dövləten bakala Azərbaycana gelez çuresa.

4. T'ekst'e boş het'uxuna exlətesa?

5. Het'aynak' vətən doğmane hesabbaksaxa?

6. Bavoğoy misalxoxun manuva t'ekst'axun düz eyxa?

A) Kiyin zor, sele zor.

B) Vətəni hər jə əzize.

C) Dünyəne Vətənəxun əziz hik'ə bu?

7. T'ekst'a abzaşxo cöybanan oşal s'i tadanax.

T'ekst'a abzaşxo cöybseyxak:

✓ Ğaçəyitmoğox dikk'əten k'alpanax.

✓ Sa cürə fikir tadala Ğaçəyitmoğox sa grup'a laxanax.

Misal

I abzaş

Bez vətən Azərbaycanə. Bez doğma vətəni gözəl təbiyəto. C'ələyxox, düzənəxox, göyinxox bez vətəni bəzəyxoxne.

8. Tadəsi əyitmoğox işa məninən bakala əyitmoğoxon əvəz banax.

9. Hovuz əyiti məninə bəğəbanax.

• Xene kur;

• Kala xena topp'i ga;

• Kəriz

10. Me şikilxoxun mat'ay s'i t'ekst'e boş bune?

11. Şikilə aid mis'ik' inşa şampanan. İnşina s'i tadanan.

VI. ŞUŞA

1. T'ekst'a düz k'alpanan.

Şuşa Azərbaycani mədəniyyət

bakala gane soğone.

Kot'oxunal cöy ən

vacib şəhərmoğoy

soğone. Şuşa

Q'arabaği ük'e

hesabbaksa.

Şuşa Q'arabaği

xan P'anaxali-

xane tərəfəxune

biq'eşe. Ke şəhərə

sift'ə Panaxali xane s'iyat'un tadiyo "Panaxabad", oşa

isə "Şuşa q'ala" saal "Şuşa şəhər"-t'un pe. Dünyəne

salsagala nuc'eğala "Xarıbülbül" Şuşinane c'eysa. Şuşina

Azərbaycani fare-məğə yaranmışakala ga saal bəğc'eğalaç

ölköğoy k'onservat'oriyat'un nexə. Maye 1, 2021-ci usena

Azərbaycani Resp'ublik'in Prezident İlham Aliyevi əmren

Şuşa şəhərə Azərbaycani mədəni paytaxt baksuna elanebe.

Avanan?

Şuşa şəhəri s'iyəxun aid cürbəcür fikirxono.

Azuk'i legendoğo görə, t'e perevari hava xrust'al k'inək saf saal q'olaybala baksuna görə şot'o "Şuşa" (yəni Şüşə) s'it'un tade.

Bəzt'oğon isə şiş q'ayanxo baksuna görə şot'o "Şişə" s'it'un tade.

2. Şikilə ef fikirə eçanan.

3. Me fikirxoxun mani t'ekst'e boşe bu?

1. Şuşa Azərbaycani mədəniyyəti paytaxt'e.
2. Şuşina şarpi-şipet'un
3. Şuşa şəhərə cürbəcür s'it'un tade.
4. Əsas xanene biq'est'iyə.
5. Xarıbülbul cürbəcür ganxone c'eysa.

4. Şuşa şəhərə şina biq'est'iyo?

5. Şuşin s'i sift'ə hetərə bake?

6. Me vardurxoxun manuva kalabaksa Şuşina?

7. Mənina nu avabakala əyitmoğo c'əkbanan, məlimi köməyən şot'oğoy mənoğoy upanan.

8. Şuşin barada avabakalt'oğo exlätbanan.

Hesabbanan,
Şuşinanan.Şəhərəxun
tanışnan baksə.
Yoldaşaxun mani
t'eminaxunen dialog
həzirbo?
Hat'e dialoga upanan.

9. Ümüxlaxi əyitmoğo şampanan.

10. Ğaçəyitmoğo t'et'arak'a c'ovakest'anən.

Şuşa şəhərə. Azərbaycan sa ölkəne.
Bakü iz paytaxt'e. Azərbaycana cürbəcür
millətxone yəşəinşbsa

II

Bul

ŞAAT' HİK'Ə, PİS HİK'Ə?

I. DIALOQ

- Xeyirq`anbaki, Mariya!
- Abbatxeyir, Andrey!
- Hetərnu? Əşurxo hetərə?
- Zu saat'zu. Diristbaka! Hun hetərnu?
- Zuval saat'zu. Məlimen yax “Şaat hikə, pis hikə? t`emineynak`informasiya girbsunane tapşurbe. Za köməyenbo?
- P'oy hik'ə, köməyezbo. Tapşırığa mani forminen çurensa həzirban?
- İnşal şampes baneko, ...

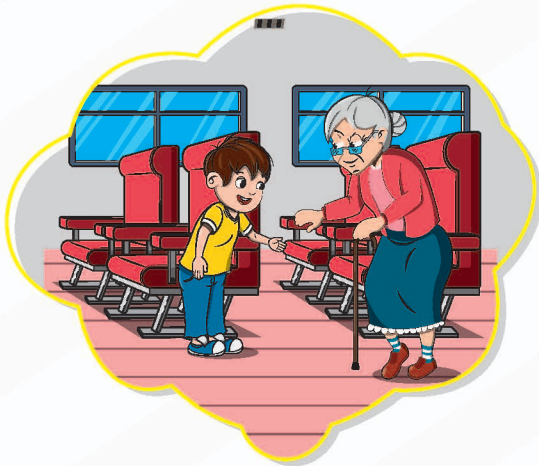

1. Dialoqi bac'ana fikirbanan.

Ef fikiren:

- Andreyen mani formina c'əkk'ale?
- Mariyan şot'o mani məsləhətəxo tadale?

2. Şikilxo fikir tadanan. Mani şikili boş sərf, mani şikili boş düz hərəkətebu?

3. Şikilxo bəği düz fikiren t'ek'st həzirbanan.

II. P'Ə ƏLƏM

1. T'ekst'a rolen k'alpanan.

Xodin bel p'ə ələm
q'onşit'uniy. P'əğoval
č'oč'abaki ap'et'un.
Samci ələmen iz ük'e boş
fikirebsay:

– Bəyin samci mat'u çukalt'un. P'oy hik'ə za çukalat'un. Şot'aynak'
ki, zu samalal kalazu, hamal č'oč'azu.

P'əmcı ələmen fikirebsay:

– Bez q'onşiyal zallarık' gözəle. P'urannal yax sakərəm çukayt'un,
he şaat'e bako. Mas'i sulfin loxolal q'onşiyən bako.

Samci ələmen fikirebsay:

– Təə, sift'ə za çukalat'un. Zu gərə ən kala q'onağluğxoy ist'olin
bəzəy bakaz. Q'onşına oşal çukes baneko. Maya kape? Hələ yönbəri
č'oč'abakiyal tene!

P'əmcı ələmen iz ük'e boş pine:

– Əgər za bəş çuksun çureğayt'un, uk'oz q'onşinaxun əyibe, sift'ə
şot'o çukanan.

Ələmxon metər fikirt'unbsay, birdən sunt'in p'əmcı ələmə çuki
taneşeri. Şot'in heqq'ədər harayepi ki, iz q'onşinal çukeq'at'un,
şot'ay əyitə ümüxlaxal tenebaki.

Samci ələmen kot'o ak'i iz əcoğoxun t'öpi sərəsi. Č'oč'a ələmi
dənox ak'eşi.

Maynesə sa çoval ələmi xodin
loxol arşi bureqi məğpsa:

– Çik-çirik, çik-çirik, zu
avazu t'e ələmə mayat'un
taşeri.

– Mayat'un taşeri?

– Şot'o xonçina laxi laşk'oyet'un taşeri!

Me əyitəxun ələm t'etəre t'öpi şareşi ki, iz dənox oq'a baredi. Çovalxon pula qaypi q'ic'k'amin lavat'unbaki şot'ay loxol. Dənoğo bütümə kəy çark'est'undi. Koval paxılxoy axır.

Zahid Xəlil

2. Şikilxo fikir tadanən, t'ekst'e boş mani hissınəxune düz eysa upanan.

3. Mani ələm ef xoşel gelene hari? Het'aynak'?

4. T'ekst'a görə şaat'e saal pise xəsiyətxo bəğəbsuna ef dosturxo köməybanan!

5. Nağili boş bakala hadisoğo sunay bač'anexun düz laxanan.

1. P'əmcı ələmen içoğo çuksuna çurtenesa.
2. Samcı ələm əcoğoxun t'öpi şaresa.
3. P'ə ələmal č'oč'abaki ap'et'unıy.
4. Çovalen ələmə xonçına laxsuna pine.

6. Ələmxoy xəsiyətxo şampanan.

**Mo mani
ələme?**

...

**P'oy mo
manuva?**

...

7. T'ekst'e boş bakala əsas fikirə bəğəbanan.

8. Tadeşi əyitmoğoy q'əst məninə upanan.

Sift'ə

Kala

haraypsun

Q'əşəng

ənepsun

əyitpsun

“P'ə ələm” t'ekst hekayəne. Hekayin boş hadisox gire baxsa. Fikir obrazxoy köməyen p'ap'esebaxsa.

9. Yağın hər sunt'in “Paxıl avuztenebako” bavoğoy misala ibakenan. Bavoğon me misalen hik'ə upsunt'un çureşe? Me fikirəxun irəzinan?

10. Kot'o oxşardala hadisinəxun irəst'arenan? Şinesa taşt'una müqəbakenan, yoxsa paxılluğnan biyo? Vəynak' paxılluğ bal bakene? Ketər vədine hik'ənan biyo?

11. Şikili boş ak'est'alt'oğö bəği, gəçəyitmox həzirbi şampanan.

12. Oq'a tadeşi t'eminaxun inşa şampanan.
“Zu bütümt'oğoy taşt'una müqəzbxaxsa”.

İnşa
6-8 gəçəyitlaq'an
baki.

III. XAZALI İRƏNGEN DƏNİZ

1. T'ekst'a rolen k'alpanan.

Xibimci dərş q'älämen şikil zapk'ala dərşey. Məlimen şagirdxo "Təbiətə q'orişen" t'eminen şikil zapsunane tapşurbe. Əyloğon həvəsən şikil zapsat'un burqı. Məlim part'urxoy aranexun tarapsunen, əyloğoy kiin zapi şikilxone bəğsay.

Timofey q'a Mariya p'əmcı p'art'ınat'un arşey. Timofeyen dənizi, Mariyan isə c'ələyi şikilə zapsunat'un çalışaksay. Timofeyi göyin q'ələm k'oyane mandey. Şot'in Mariya pine:

– Zəhmətə bakayın, za vi q'ələmə tada.

Mariyan pine:

– Zaal lazıme. Q'ələmə ost'aar çaxmapa, gele irəng maduğa.

Oşaal Timofeya q'ələmə tatenedi. Timofeyen hikk'al tenepi, dənizə xazali irənge duği.

Məlim şot'oğoy p'art'a işalainşebaki. T'imofeyaxun xavare haq'i:

– Het'aynak' dənizə xazali irəngen duğsa?

Timofeyen pine:

– Bezi göyin q'ələm k'oyane mande.

– P'oy het'u görə Mariyaxun ten exst'a?

Mariyan usum coğabe tadi:

– Məlim zu tazdi, ama Timofeyen extenedi.

Məlimen pine:

– T'etər tast'un lazımey ki, t'esunt'in şot'o ext'ane.

2. T'ekst'e boş het'uxuna exlätesa?

3. Mariyay hərəkətə görə ef fikirə upanan.

4. Ef fikiren, Mariyan yoxsa Timofeyene düz hərəkət bsa?

5. Timofeyi saal Mariyay xəsiyətəxo şampanan.

6. T`ekst`a görə səbəbi q`a axırı gəçlügə ak'est`anan.

Səbəb	Axır
1. Timofeyen dənizə xazali irəng q`ələməne irəng duği.	...
2. Timofeyen q`ələmə extenedi.	...
3. ...	...

7. T'ekst'e boş bakala əsas fikirə bəğəbanan.

8. T'ekst'a hissoğə cöybanan oşal s'i tadanan.

9. Q`ırçı əyite məninən tərsinə bakala əyitə bəğəbanan.

10. Zapsun əyitə fərglu məninən gəçəyiti boş əşp'est`anan.

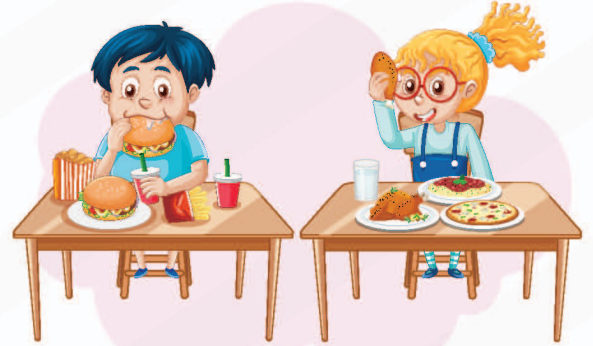
11. “Xazali irəngen dəniz” t'ekst'axun aslu k'ori saal düz fikirxo c'əkp'anən.

1. Timofeyen içü Mariyaxun köbüte taşt'a.
2. Məlimen əyloğə təbiəti barada şikil zapsunane tapşurbsa.
3. Mariyan q'ələmə tast'un teneçuresa .
4. Məlimen Mariyay sərfə q'andırışebsa.
5. Timofeyen dənizi, Mariyan c'ələyi şikilət'un zap'e.

12. Şililxo görə exlətbanan saal fərgurxo bəğəbanan.

Düz hik'ə?

Sərf hik'ə?

13. “P'ə ələm” saal “Xazali irəngen dəniz” t'ekst'urxo sunaxun c'ək'p'anən. Oxşardala əşurxo bəğəbanən.

“P'ə ələm”	“Xazali irəngen dəniz”
1.	
2.	

14. Əyitmoğə gəçəyitmoğoy boş əşp'est'anən.

Kulqay, şaatluğbsun, dost, exst'un, paxıl, q'ırçı.

15. Şikili barada inşa şampanən.

IV. DÜZ ƏYİT

Lenan k'oya açınney. Şot'in dəcəlluğe bsay, gəh t'ağaye t'ist'ay, gəh mağaye t'ist'ay. Şo birdən mis'ik' ist'ola lafedi. İst'olin loxol bakala varde q'av biti xoxebaki. Varde q'ava şot'aynak' iz nanaxun baki ğinast'a peşkəşt'un haq'ey. Lenan çuurpi varde q'ave loxole bəği. Me varde q'av nanay ən gele çureğala q'avey. Lenan bureqi ěnepsa.

Hat'e vədine bava baneşi otağa.

Xoxbaki varde q'ave loxole bəği.

Şot'in varde q'ave tilişk'oğ
oq'axun girbi Lenaxun xavare
haq'i:

– Varde q'ava şina xoxp'i?

Lenan pine:

– Zu.

Bavan pine:

Düz upsuna

görə gele

diristbaka!

**Exləti t'eyin-
t'ağayna fikirbanan.
Ef fikiren, nanan varde
q'ave xoxbaksuna
ak'at'an hik'ə uk'ale?**

**1. Het'aynak' t'eksta
“Düz əyit” s'it'un tade?**

2. T'ekst'e boş mani suvala coğab teno?

- Het'u görə Lenan varde q'ava xoxebi?
- Bava het'u görə Lenay loxol əcuğlainşebaki?
- Varde q'ave tilişkoğə şina girbi?

3. Exlätə görə sxemina əşbi çark'est'anan.

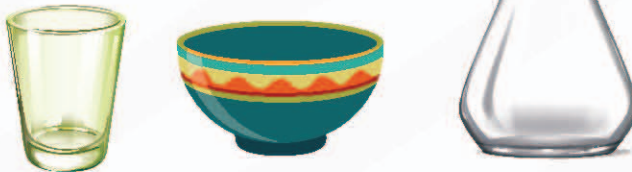

4. Exlätəxun aslu bavay q'a Lenay obraza görə ef fikirə avabakest'anan.

5. Bavoğoy misalxoxun soğo t'ekst'e t'eminaxun oxşare:

- a. Əfçinen tur biq'es baneko, amma tarapes tenebako.
b. Baç əfçinəxunsa sa düz şaate.

6. Mot'oğoxun manu dərsegirke boş tadeğala q'ave s'iyə şikile?

7. Həgigi əyite gala mani əyitə laxes bako?

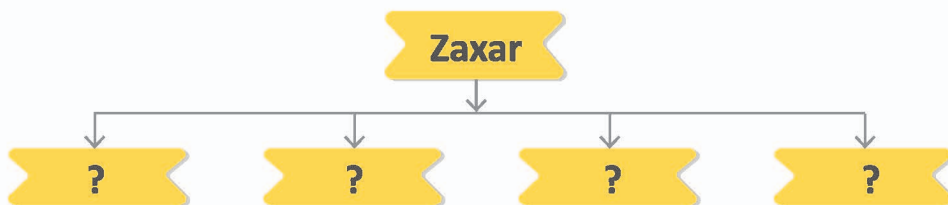
- A) Düz B) təmiz C) saf

8. Çəy, punc saal xe üğseynak' lazım bakala q'ave s'iyə upanan.

9. Ümüxlaxi “Bəc'ük'esun” t'eminaxun aslu suvalxo coğab tadan.

1. Aruğoy bok'un mani otağaxune burqe?
2. Bəc'ük'esuni səbəb hik'əy?
3. Ef fikiren t'eyin t'ağayin hadisox hetər bakale?
4. T'eminaxun aslu Zaxari xəsiyətxo upanan.

5. “Düz əyit” t'ekst'e boş bakala Lenay q'a Zaxari arane bakala fərgürxo bəğəbanan. Ef fikiren, şot'oğoy suna oşq'ardala xəsiyətxo manuva?

10. “K'uxnina” s'iyen dialog hazırbanan.

Dialogi boş iştirak' balorox: nana, bava, ğar, xuyər.

T'ema: Berezəreynak' ukun hazırbsun.

- ✓ Berezərin ukuneynak' mani ukuna hazırbsuna gelenan çuresa?
- ✓ Ukuni sulfina hetərnan hazırboniy?

11. “Sulfin mädäniyyäti” t'eminaxun exlätbanan.

12. Əyitmoğo saal ğaçəyitmoğo śampanan.

Varde q' av, xoxbsun, xavar haq' sun, düzgünluğ.

Bavan xuyərəxun xavare haq' sa. Lenan düze pi.
Şot'ine varde q'ava xoxbiyo. Bavan Lena diristbakane pi.

**13. “Het'aynak' əfçi əyitbsun bateneko?”
suvala cavab śampa.**

V. BÜTÜMT'UXUN Q'ƏŞƏNG

Sa ği nana mis'ik xuyərəxun dükənəne taysa. Nanay bul dükənə bakala şeyşuymoğoy loxol gərgürebaksa. Mis'ik xuyären birdən iz nana açesebsa. C'enesa yaq'a, bureqsa gəh yaq'e satərəfe taysa, gəh t'esoğo tərəf. Bəneğsa iz nana tene bəğəbsa, bureqsa ěnebsa. Yaq'axun c'ovakala sa tanen şot'oxun xavare haq'sa:

– Hun het'aynak'en ěnene?

– Zu bez nanaz qəvesa.

– Vi nana hetər çuxa?

Mis'ik xuyären pine:

– Bez nana bütümt'uxun q'əşənge.

1. **Tekst het'aynak' "Bütümt'uxun q'əşəng" s'iyene tadeşe?**

2. **Het'aynak' xuyären iz nana açesebsa?**

3. **Xuyären iz nana bəğəbseynak' hik'ə balane?**

K'oya qaybaksun?

Dükənə bağalane?

4. **Nana bəğəbseynak' mis'ik xuyərə mani yönurxonan zombo?**

5. **Nana nu açesbseynak' mis'ik xuyərə mani məsləhətxonan tado?**

6. Q'əşəng əyitə mani əyitene əvəzbes bako?

A) Muç'a B) gözəl C) sadə

7. Kala alveri biğ, mani şikili boşa ak'est'a?

8. "Dükənə" t'eminen mis'ik dialog həzirbanan.

9. Ams'i ganxo u yaal ü t'ar şampa.

ş...şə, d...kən, t'...l, d...gün, k...l, b...l, t....r.

10. Ams'i ganu düz eğala əyit şampanan.

1. Nana ... taşi.
2. Xuyərennana açesebi.
3. Xuyəren nana....
4. İşq'aren xuyərəxun ...

11. "Bez nana" t'eminen inşa şampanan.

Plan.

1. Nanay hetər baksunaxun şampanan.
2. Nanaxun ef ara hetər baksunaxun şampanan.
3. Nanay vəx görə bakala aranaxun şampanan.

I. DIALOG

1. Dialoga int'onaşnen k'alpanan.

– Xeyirq'an baki, Sona.
Ey ğe k'alpsuni barada exlætben.
K'alpsun hik'ə upsuna, avanu?

*Sona samal fikirəne taşi.
Amma heq'ədər fikirebi əyitin
mənina bəğəbes tenebaki.*

**Muç'a dost'urxo! K'alpsun əyiti mənina bəğəbsuna Sona
köməybanan! Vən Sona hik'ə uk'alnan?**

2. Şikilxo fikir tadanan. Mani şikili boş sərf hərəkəto?
Pis əş biq'ala əyloğo mani məsləhətənən tado?

3. Şikilxoxun asulu mis'ik' exlət həzirbanan. T'emoğo s'i
tadanan.

II. MUČ'A DOST

1. T'ekst'a intonaşinen k'alpanan.

K'alpsunaxun bėş fikirbanan.

Het'u görə t'emina
"Muč'a dost şit'un tade?"

Girkə savadi saal ağılı mənəbət'un hesabsa. Yan bitovt'in şaat' xəsiyyətəxo saal şaat' savad k'alpsunenyan kiyelbes baksa.

Girk k'alpsun amdarxost'a mis'ik' hamaxun burqəğalane oşal vərdisə baft'alane.

Dərsəxun k'oya qaybakit'uxun oşa, ams'i vaxt'urxo əçiğə saal t'elevizor bəğsuna c'ovakest'un tene lazım.

Ketər vaxt'urxo, sa saadal bakain girk k'alpsune lazım. Ketər bat'an amdaren, içust'a şaat' xəsiyyətəxone əmələ eçest'a, hamal iz vaxt'urxo şaat' əşləynak'e sərfbsa. K'alk'ala saal k'alpit'oğə yəni q'iymət tadala amdar həmişə bəşe. Ketər amdar fərğlune, sunaxun exlətbsuni saal sunaxun yaq'al eysuni bacarağəxo şaat'e baksa.

T'ekst'axun düz eğala şikil zapi laxanan.

K'alaxun oşa

Het'u görə t'emina "Muč'a dost şit'un tade?"

2. T'ekst'e boş me uk'alt'oğoy soğo butene:

- A) Girk mis'ik yəşəxun k'aleğalane.
- B) Gele girk k'alk'ala əyel ağıllune baksə.
- C) Sa nağili girkerxo k'alpsune lazım.
- D) Girkerxon amdarxo şaat' baksunane taşt'a.

3. T'ekst'e köməyen mani fikirə p'ap'esbsə?

4. Q'andırışbseynak' tadeşi əyitmoğo şampanan.

- ✓ İz boş t'ema bakala saal peroğon bakala şey _____
- ✓ Girk, k'azet, jurnal saal q'eraz k'alk'ala _____
- ✓ Girkerxoy gireğala ga _____

5. Əgər sa girk bakain, amdarxo hik'ənan uk'o?

6. "Girke köməxo" t'emina yöni ümüxlaxanan.

7. Ümüxlaxi ("Girke köməxo") saal k'alpi ("Muç'a dost") t'emoğoxun asulu girke köməyi barada exlätbanan.

8. Girke boşdan əşbest'uni yönurxoy barada exlätbanan saal hat'e yönurxo laxanan.

9. Girkerxo p'ap'i k'alpseyrak', ef dost'urxo yaq' ak'est'anan.

10. "Girkəxun muç'a dost butene" fikirə q'andırışanan oşaal kot'ay barada ef fikirə upanan.

11. Tadeşi əyitmoğo ğaçurxo cöybanan.

Girk, t'elevizor, vərdiş, k'alpsun, keyfiyət xo, hövsələ, maraxlu, xabarxo, azuk'xoy, bacarağxo.

12. Sxeminaxun düz eęala ęaęäyitmux řampanan.

älamätä
avabakeřt'ala
äyit

řagirden

häräkätä
avabakeřt'ala
äyit

S'iya
avabakeřt'ala
äyit

mälnebakala

S'iya
avabakeřt'ala
äyit

k'äc'e tadi.

13. řikili barada ef beynaxun řampanan.

Plan řikili boř hik'ät'un ak'est'a?
řikili kömäyen mani fikirät'un p'ap'esbsa?
řikili boř mani elementxoxunt'un äřbest'iyö?
T'ekst'a s'i tadanan.

III. P'OP'UGAY

1. T'ekst'a rolen k'alpanan.

I hissə

Baneksa, tenebaksa, vardurxo şerebaki, xodurxo yari q'aribaki bisi sa bağçane baksa. Bağça yəşəinşala q'uşurxoy ğimxo gele çətine c'ovaksay. Ğimxoy sa ğine sa bülbül purpi me bağçinane eysa. Şot'in sa hema məğə məğpi. Quşurxoy gele xoşele hari, burt'unqi şot'o xeylək çəpibsa: “Gele şaate! Gele şaat'e!” – pit'un.

Oşa bülbülen pine:

– Bez muç'a viçimux! Zu göyin, vardlu q'oruğxo barti harezu miya ki, vəxal məğ məğpsuna zombaz. Eynan burqen! Ğəynoğon q'ə-q'ət'unbi, bayğuşxon ũ-üt'unbi, çovalxon q'a sığırçinxon çik-çikt'unbi. Hər q'uşen iz nanan zombi səsen məğt'unpi. Bülbülen heq'ədər çalışebaki ki, şot'oğö içularik məğpsun zombane, sal sa q'uşen şot'olarik məğpes tenebaki. Saccə p'op'ugayene şot'olarik məğpes baki.

Axırda bülbülen iz umuda bot'i, qaybaki iz hari ganune taşi.

2. Het'aynak' bülbülə larik sa p'op'ugayene mägpes baki?

3. Het'u görə bülbülen q'uşurxo mäg zombes tenebaki?

4. Bağça het'aynak'e q'aribayo? Şot'o bëyinbseynak' heyvanxon hik'ənesa bes baneko? P'oy vən hik'ənanbo?

5. Bağçina bëyinbseynak' oq'a tadeşit'oğoxun manu lazım bakale?

6. Tadeşi şeymoğoy s'iya upanan saal hetərə əşesa upanan.

II hissə

Bülbül taşit'uxun oşa p'op'ugayen sa konsert'i progame həzirbsa. K'alpi q'onağxo hat'e ği hari girt'unşi. P'op'ugay sa alloy ganu laşi sacürə səsen ğəynina larik q'ə-q'ənepi, č'aç'ina larik c'ik'-c'ik'ebi, bədalaq'a larik'al q'və – q'vənebi. Ama bülbülə larik mägpes tenebaki.

P'op'ugaya ümüxlaxala Mələnal mot'o ak'i pine:

– Ay
P'op'ugay!

1

– Bütümt'in
avat'uniy,
hunnu.

2

vi nanay
muzenen
măğey.

3

Běšaxun
pial
bakain

4

Ama isə
bülbüli
s'iyal

6

biyaburenbi,
vi s'iyal.

5

7. Hekain xoda axıra p'ap'esp'anan.

Hekayin s'i

obrazxo

ga

vaxt

Hekayin
əsas fikir

8. T'ekst'e boş mani obraz gelene
xoşel hare? Het'u görə?

9. T'ekst'axun aslu obrazxoy xəsiyyətəxo şampanan.

Obrazxo				
Obrazxoy s'i				
Xəsiyyətəxo				

10. Sxema çark'est'anən. "Muz yax het'u görə lazım?" suvala çoğab tadanən.

Avanan?

Fevarali 21 Azuk'xoyarane Nanay Muze Ğine.

11. Ğaçəyitmoğə şampanən.

Azərbaycani muz dövləti muze. _____

Yan beş fikirxo muze köməyən avabakesyanst'a. _____

Yan Azərbaycani muza geleyan çuresa. _____

Beş nanay muzal yanak'doğmane. _____

IV. MOISEYI Q'UŞURXO

1. T'ekst'a düz k'alpanan.

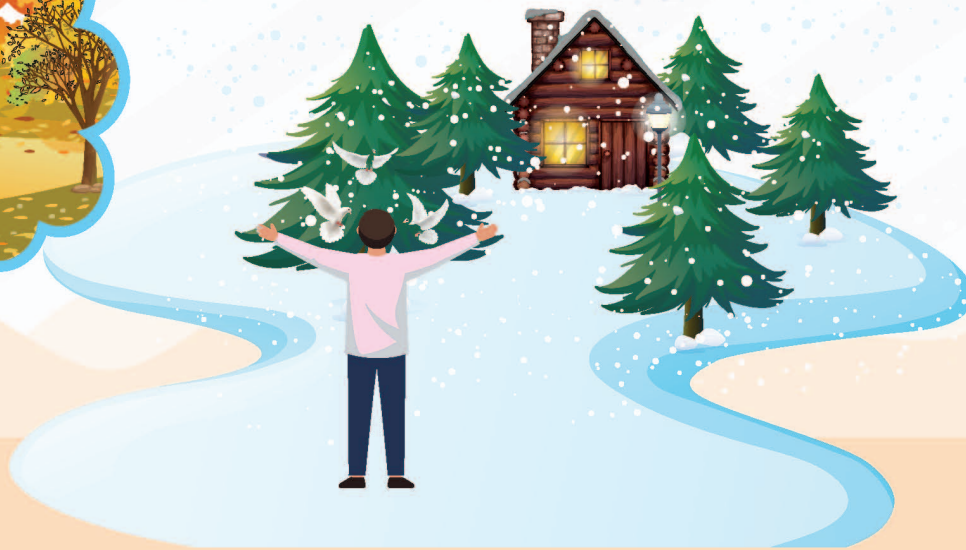
Baneksa, tenebaksa Moisey s'iyen sa işq'are baksa. Şo bip kərəm qavuna c'eri iz əmurxo qayepi. Hər əmurxo qayk'at'an iz əmurxoxun xib q'uşe purey.

Samci dömiş əmurxo qayk'at'an iğurxo bureqi xebaksa, çəyləğxo burt'unqi pospsa. Xodurxo göyine baki, q'oruğxo göçmənen saal vardurxon buyebaki. Q'uşurxon burt'unqi müq mägürxo mägpsa.

Moiseyen p'əmci dəfə əmurxo qayepi, p'urum havina xib q'uşurxone purpi. Me vədine hava gameşi. Meyvox saal taxılxo hari p'anep'i.

Samal vədinaxun oşa Moisey p'urumal xibimci dömüş qavunane c'eri. Me dömişal əmurxo qaypi havina xib q'uşe purdi. Hat'e dəyğa çax muşe baki. Bureqi ağlox eysa. Göyni çoyel usum-usum məyin asoyxon butt'unksay. Xazalxo xodurxoxun şerebaki burt'unqi barst'a.

Bip'imci dömüş Moiseyen p'urum havina xib q'uşe purdi. Me dömüş ...

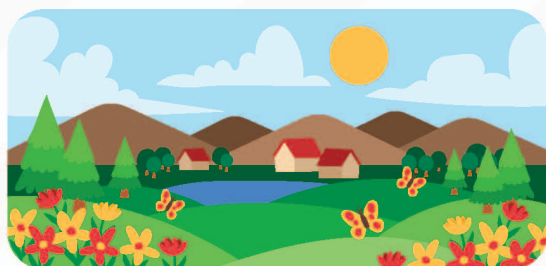
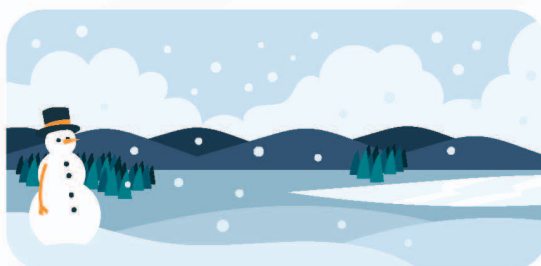

2. Tekst'a axira p'ap'esp'anan.

T'ekst'e t'ağayna şambseynak' . Plan:

- ✓ T'ekst'a yöni k'alpanan:
- ✓ T'ekst'e boş het'uxuna exlätesa yöni fikir tadanan:
- ✓ Tadeşi suvalxo coğab tadanan:
 - Moisey şuva?
 - Şot'ay q'uşurxon het'uva ak'est'a?
 - Xib q'uşurxon het'uva ak'est'a?
- ✓ Şikilxo fikir tadanan oşal t'ekst'axun oşq'arluğa bəğəbanan;
- ✓ T'ekst'e axırinci ğaçəyitmoğo şampi çark'est'anan.

3. Əyitmoğoxun ğaçəyitmox düzbanan.

Usen, fəsil, bune, bip', hava, mi, iğena, meyvə, yəy, cürbəcür, ap'sun, vüğ, şamat', ği, joğul, vardurxo, payiz, xodurxo.

4. "İğena" t'eminaxun mis'ik' inşə (beynəxun şam) şampanan.

İnşin boş:
10-15 ğaçəyit

V. GASIRĞAN

1. T'ekst'a düz k'alpanan.

Təzə biyəbakeneý. Şähəri loxolxun mǎyin asoyxon haq'eneý. Ost'aar muşene fuyey. Xəzər dənizi göyin xenurxon mǎyin irənge tast'ay. Ost'aar muşen çomurxo saal aynoğo galgalest'ay.

Daniyelen əyelluğaxun gasırğana çurtenesay. Şot'o görə ki, gasırğan burqat'an iz nanay keftene baksay. Axri Daniyeli bava neftçine. Şot'in dənizi boş neft'e loxole əşbsa. Şot'aynak'al ost'aar muş bakat'an Daniyeliyal keftene baks.

Samal c'ovaki ost'aar ağıline burqi. Bəz vədine göynenal gürunney. Ama ost'aar muş yavaş bakeneý. Ağılal t'etər ost'aare eysa ki, unk'o içü zort'un tade.

Daniyelen iz nanay çoyele bəği. Unk'o şot'oğon sunsuna pul xaşq'an baki upsunt'un çuresay.

2. EF fikiren t'ekst'e boş baki hadisox mani fəsiləst'a bakiyo? Ef fikirə upanan.

3. T'ekst'e boş me fikirəxun soğo bune:

A) Payiz gele gözəl fəsilə.

B) Muşen gele ost'aare fuyey.

C) Payizel ost'aar ağılox saal muş baks.

4. Daniyeli saal iz nanay narahat baksuni mēna hik'ə?

5. Səbəbi q'a nəticin sunaxun ğaçluğa ak'est'anān.

Səbəb	Nəticə
1. Xəzər dənizi göyin xenurxon məyin irənge tast'ay.	...
2. Daniyelen gasırğana çurtenesay.	...
3. Ost'aar muş yavaşe baki	...
4. Daniyel saal iz nana müqt'un baki.	...

6. Fikirxoxun manu düzə?

- A) Bava hörmət saal çuresune bu.
- B) Ailin boş serluğ teno.
- C) Ailə aizene karxsa.

7. Gasırğan əyiti mēna manuva?

✓ Ost'aar muş

✓ şimal muş

✓ cənub muş

8. Əyitmoğoy tərsinə bakala mənina bəğəbanan.

Məyin

?

Ost'aar

yavaş

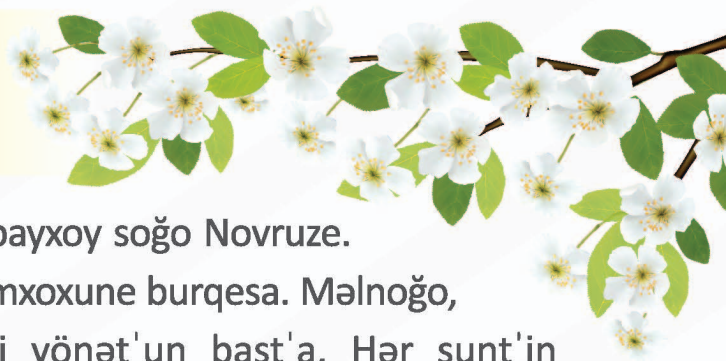
9. Şikilxo yöni bəğanān, içoğoy sifəti loxol mani hissuxova bu upanan.

Müqbaksun, axşumbsun, ěnebsun, əcuğlu baksun,
məhət'əl manst'un, pis baksun, gülümsəmək

VI. NOVRUZ

Azərbaycani xalge ən muc'a axsibayxoy soğo Novruze.
Me axsibaya həzirluğ joğlin sift'in ğimxoxune burqesa. Məlnoğo,
k'ojurxo, otağxo səliginen təmizbi yönət'un bast'a. Hər sunt'in
içeynak' təzə paltare haq'sa.

Me axsibaya samal mandi enesa xibimci ğimxo:
xene xibimci, aruği xibimci, oçali xibimci,
muşe xibimci.

Hər xibimcinəst'a xonçooxe
həzirbaksa, xup'e boxesa, sulfin
çoyel çərəzxtot'un laxsa. Nanoğon

saal kalnoğon gele t'adlu
şəkərbura, paxlava, bisi çörəy
saal q'erəz muç'a şeymuxt'un
bast'a. Qoq'lal gomt'unbsa.
Əyloğon qoq'linen əqəsunə
saal çomurxoy tumel papaq'
laxsunə gelet'un çuresə.
Yaq'moğon saal məlnoğon

aruxt'unbsa. Amdarxon aruğoy belxun cup't'unne. Axsibayi ən gözəl
adət xoy soğoval, sunsunay k'ojurxo q'onağ taysune.

1. T'ekst'e boş Novruzi mani atributi s'i tene tadesa?

2. Bəğəbi atributi s'iyə barada 2-3 əyitiğaçurxo hazırbi şampanan, t'ekst'axun düz eğala hissine avuzbanan.

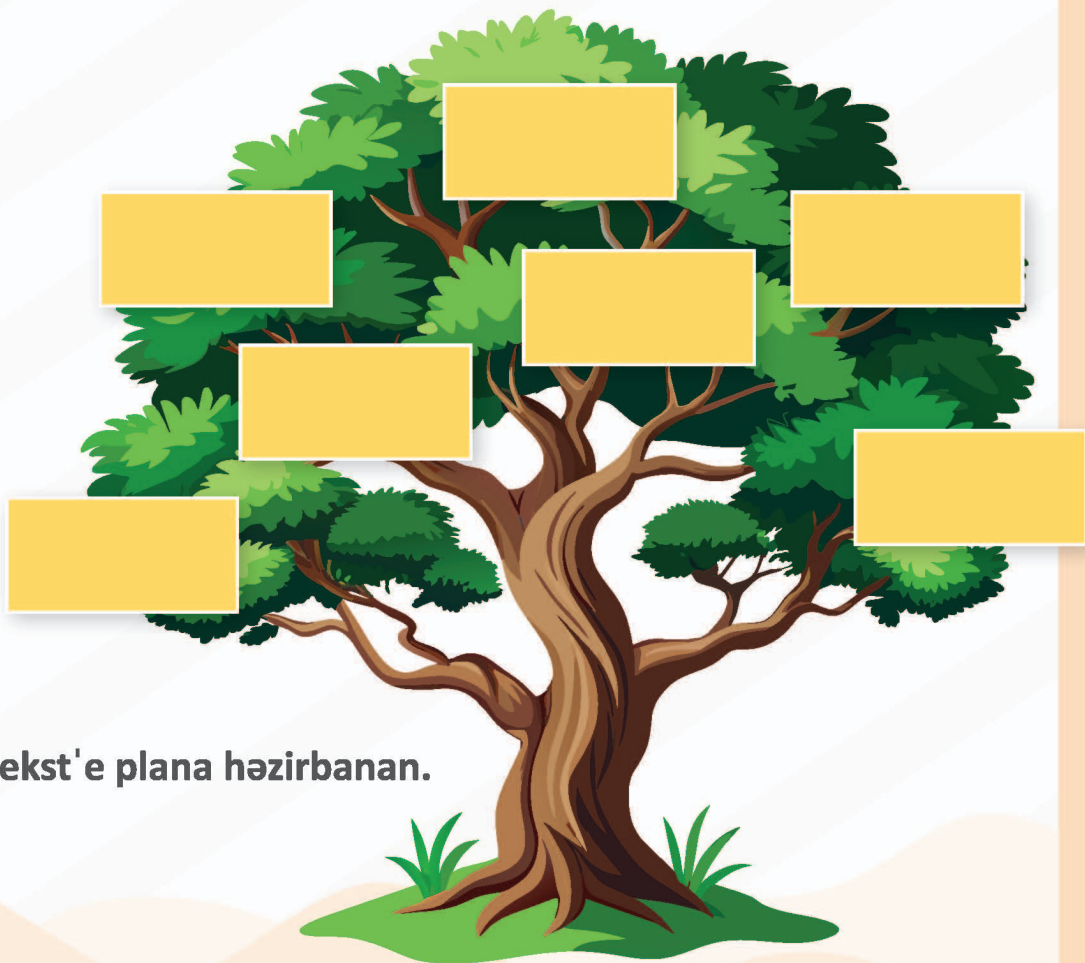
3. Amdarxo axsibayi ğimxost'a het'aynak' sunsunay k'oyat'un taysa?

4. Het'u görə əyloğon çomurxoy tumel papaq't'un laxsa?

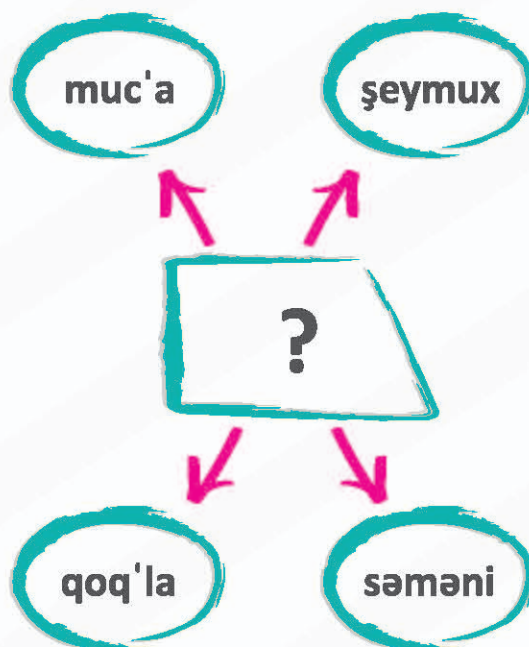

5. "Novruzi adətəxo" s'iyen bakala xoda bəzəinşanan. Hat'e xode şikilə q'ələmen zapanan. Ams'i ganxo ef avabakala Novruzi adətəxo şampanan.

6. T'ekst'e plana hazırbanan.

7. Sxemurxo çark'est'anan.

8. İz oq'axun gis'zapi əyitmoğo içuxun düz eğala əyitə şampanan.

✓ T'adlu şəkərbura,
paxlava, bisi çörəy

✓ kala xonça
✓ muşə xibimci

9. Oq'axun gis'zapi əyitmoğo mani vədine içuxun işa məninən bakala əyitmoğon əvəzbesbako?

Azuk'i axsibay, gözəl sulfa, gözəl axsibay, millətxoy axsibay,
əziz amdar, əziz axsibay, sulfina düzbsun, arux bəc'ük'st'un

Əvəzbes baneko	Əvəzbes bateneko
əziz amdar – doğma amdar	Millətxoy axsibay
...	...

10. Şikilxo fikir tadi şampanan.

Şikili barada şamseynak':

1. P'lan zapanan.
2. Əyitmoğo düz şampanan.
3. Ğaçəyitmoğo düz həzirbanan.

Boş:
10-12 Ğaçəyit

I. DIALOQ

Ark'ad, eki ğe barada exlätben, Bëyin şot 'ay barada hik'əyan ava?

**Ef fikiren, dost'urxon het'uxun
exlätbalt'un?
Ams'i gala mani əyit şameğala?**

T'arurxoy sunay bač'anexun eysuna əşbest'i əyitə bəğəbanan.

27

1

36

34

44

49

– Exlätben. Maryam. Ama sift'ə şot'ay mənina zombaken.

**Bëyin təbiətə q'orişbseynak' hik'ə
balayan?**

**Muč'a dost'urxo! Vən hetənan
fikirbsa, təbiətə q'orişbseynak'
hik'ə bsune lazım?**

1. Şikilxo fikir tadanan. Şina düz əş biq'sa?

1

2

3

4

5

6

Vən təbiətə q'orişbseyrak' k'ənanbsa?

II. AK'IT'OĞOXUN ESSE ŞAMPSPUN

1. Ak'it'oğox uk'at'an, yəni vəx irəsthari əşurxo yöni fikir tast'un upsune.

Ak'it'oğoxun esse şampseynak':

1. Esse şampseynak' sa hadisə, sa şey, şinesa barada c'ək't'unne;
2. C'ək'eşi obyektə yönbəri fikire tadesa.

Esse şampseynak':

1. S'ine c'ək'esa;
2. P'lane həzərbaksa;
3. Abzaşxo sun-sunaxun asulu baksunat'un fikir tast'a;
4. Lazımbakat'an ələmətxo avabakest'ala əyitmoğoxun, oxşsarluğaxunt'un.

Misal:

Bez çureğala heyvan

Bez çureğala heyvan pişik.Şot'ay s'i Musane. Şot'ay pop gelene, içal mas'ine. Musay pulmux göyine. Şot'in muç'anaq' uğsuna saal topen əçipsuna gelene çuresa. Zu hər ği şot'o yemez tast'a oşal içuxun əçizne. Musa bez dost'e. Zu şot'o gelez çuresa.

2. Şikilə fikir tada.

Şikili boş hik'ə
ak'est'a?

Mani
irəngxoxunt'un
əşp'est'iyo?

Şikili boş
usenı mani vaxt'a
ak'est'a?

III. JASMINI XOD (kütəyi)

1. T'ekst'a int'onaşinen k'alpanan.

Beş işkoli məlne sa q'əşəng cavan jasmini xode kalabake. Joğol bağat'an t'esoğo xodurxo larik jasminenal qayene. Jasmini xode q'erəz cürə gözəlluğə buy. Beşi ayize jasmini xod buteney. Jasmini xoda beş işk'oli məlne Aslan məlimene bit'e. Hər savaxt'an Aslan məlim, iz bit'i xode t'öğöl hari çureney, şot'ay gözəlluğaxun həze haq'say.

Aslan məlim alloy, məyin-məyin saal fikiri boş işq'arey. Şot'in jasmini xodin loxol bəğat'an iz sifətə axşume eysay. Sakərəm zu xodin

loxol çovalı mesez ak'i oşal lazşi xoda. Xodin c'ik'en bez bñhñluğa efes tenebaki oşal xoxebaki. Zuval bisti oçalı loxol.

İlyas Əfəndiyev

**Şikil xoşel harene?
Het'aynak?**

2. Het'aynak' "Jasmini xod" hekayəne hessabbaksa?
3. T'ekst'e boş useni mani vaxt'axuna exlätesa?
4. Tadeşi cədvələ çark'est'anən.

Aslan məlimi qavuni boybuxun	Aslan məllmi bonin aləm
Alloy boyen	?
...	

5. Ğare biq'i əşlin barada ef fikirə upanan. Şot'in düz əşe biq'e?
6. T'ekst'e boş bakala əsas fikir hik'ə?
7. T'eyin t'ağay hik'ə bake upanan.
 1. Ef fikiren ğaren hikəbale?
 2. Aslan məlimi me əşləxun xəbar bakale?
 3. Şot'in t'e ğara hik'ə uk'ale?
8. T'ekst'axun asulu plan həzirbanan.

9. Əyitmoğo İša məninən bakala əyitmux bəğəbanan.

10. Şikilxoy s'iyurxo şampanan.

Het'u görä
xodurxo xoxbsun
bateneko?

Xodurxo, yaal vardurxo
q'ulluğbenan?
Dost'urxoxun ke
barada exlätbanan.

11. C'ovakest'i ams'i ganxo t'arurxo laxi şampanan.

təb...ət, or...zi, ceyr...n, x...d, v...rd, amd...r, x...zal, ğ...r,
b...ğça, t...m, p...şik.

12. Suvalxo coğab şampanan.

1. Xoda şina bit'iyoy?
2. Jasmini xod maya bit'eşiyoy?
3. Aslan məlimi sūfətə eğala axşumi məna hik'əy?
4. Xodin c'ik' het'aynak'e xoxbaki?

13. "Göyinuğa
q'orişen" s'iyen
esse şampanan.

Esseni boş:
10-15 ğaçəyit

IV. XODBIT'ALA KIRIT

I hissə

Payizəy. Kirit savaxt'an usum xode loxol bakala mese boş arşi hərrəminəne bəğsay. Bürdən oçali loxol bakala şişk'inane ak'i.

– Tağaz zu usum şot'o ext'az ukaz – pine kirit'en oşaal usum xodaxun oq'a cup'epi. Kirit'en sa yöni iz boş dəninen buy şişk'ina exedi. İz hərrəminə şukk'al buteney, şo sa dönbinə taneşi ki, irəhət şişk'ina ukane:

– Ho, ene şişk'ina şukk'alən bez kiyelxun ext'es tenebako. Ene arşi ukes bazko. Bürdən əxiləxun sa şığıltinə ibaki.

– Unk'o eğalo. Barta şişk'ina oçalaxp'az, oşa hari uzko. Tenesa bez kiyelxun ext'alt'un. Kirit'en şişk'ina oçalaxebi, oşaal t'it'eri laneşi xoda. Maupa t'e şığılti balo çölin miəle. Oye boşt'an hik'ənesa iz mese boşe eşt'a. Kirit xodaxun xoda cupi taneşi iz mesa. Şişk'a saal iz fikirəxun c'etenesay. T'etər kala şişk'aney ki, ...

1. “Xodbit'ala kirit” bədii t'ekst baksuna təstiq banan.
2. Kirit' het'aynak'e müqəbake?
3. Het'u görə kirit'en şişk'ina ukes tenebaki?
4. Kirit'a mani səsenə q'ıdest'i?

II hissə

Biyə baneki. Kirit'en pine:

– Ho, isə tağaz şışk'ina bəğəbaz, ukaz.

Şot'ay için-içuxun əyitbsuna ak'ala ğəyninen xavare haq'i:

– Hevaxt'axun vi loxolez bəğsa, ay mis'ik'. Bez piyel gele narahat'en ak'esa. Upa bəyin, hik'ə bakiyo?

Kirit'en q'inebi ki, sir qayeğo iz muz lamanst'un pine:

– Tə, tə, hikk'al bakitene, bez bule q'aç'e.

Ğəyninen pine:

– T'evədə tay bask'a. Biyə bakene, het'ay yaq'an bəğsa?

– Ha, düzen nexə. Amma barta sa sift'ə samal təmiz havina tarak'az, oşa basezk'o.

Kirit'en me əyitmoğo pi, şışk'ina oçalaxbi ganune taşi.

Haval məyinbakene. Hikk'al akes tenebaksay.

Kirit'en heq'ədər qəveşi, şışk'ina oçalaxbi ganu tenebəğəbi. Axırda mandakbaki taneşi basksa. İçin-içu pin:

– Zərəl teno, savaxt'an kəybakat'an qəveşi bəğəzbo.

Kirit savaxt'an nep'axun muğurebaki.

Hər ganu ijən butk'ene. Kirit'i p'i məyine baki:

– Me ijənal eğala vaxt'e bəğəbe. İsə zu şışk'ina hetər qəveşi bəğəbaz?

Şot'in, ija gərgürebə. şışk'ina qəveşi, bəğəbes tenebaki. Ğimxo hari c'ovaneki. Kirit'en iz pulmoğo. t'eyin əxilbes tenebaki. Dim iz pulmoğon qəvesay.

5. Het' u görə kırı't'en ğəyninə düzə tenepi?
6. Het' u görə kırı't'en şışk'ina bəğəbes tenebaksa?
7. Şışk'ina bəğəbsuna kırı't'a köməybanan.
8. Ef fikiren, kırı't mani yaq'en tağayin şışk'ina bəğənebo?

9. Vəynak' fikirbanan ki, kırı't'en şışk'ina bəğənebsa. Ef fikiren hadisoox hetərə bako?

III hissə

Joğul baneşi. Mayaki kırı't'en şışk'ane oçalaxbiyo, t'iya şame xode c'eri, bureqi kalabaksa. C'ələyi heyvanxo məhətt'əl mant'undi. T'oyşanen xavare haq'i:

– Maraxlune, şina bit'iyə me şame xoda miya?

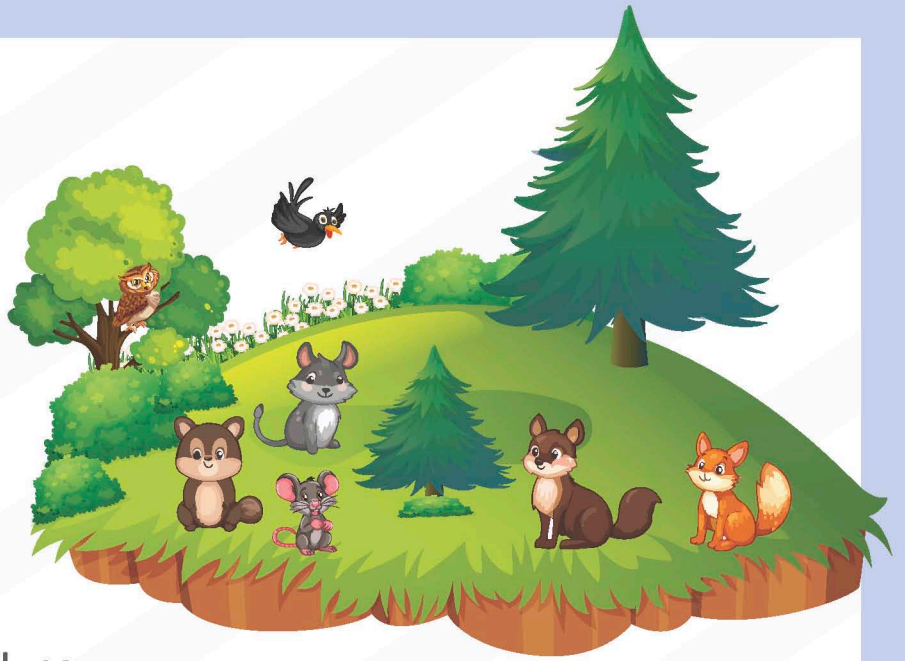
Şaśnağəğəlen pine:

– Zuval məhətt'ələz mande. Ke xod hetərə hari miya c'ere?

Kırit'en şot'oğoy
 exlätə fikir tene
 tast'ay. Şot'in hələl
 iz oçalaxbi şışk'inane
 qəvəsay, bəğəbesal
 tenebaksay. İçin-
 içeynak'al əyiteney:

– Həyif şışk'in boş
 bakala ereq' gele t'addune
 baksa. Bəyin şışk'a horobaki?!

Əzizə Əhmədova

**10. Vən me suvala hetər coğabnan tado?
 Ef fikiren kırit'i bəğəbi şışk'a horobay?**

11. Şame xod c'eri eqəsuni səbəb hik'əbaki?

12. Hət'u görə t'ekst'a "Xodbit'al kırıť " s'it'un tade?

13. Ŭműxlaxanan ořal suvalxo coęab tadanana.

Hadisoox useni mani vaxť'ast'a bakiyo?		
...	...	...
Mani hadisooxe bake?		
...	...	...

14. Me xəsiyyəťxo mani kırıť'a aid?

15. Əgər kırı́t'en şışk'ına nu c'ap'biyniy, hik'ə bakoy?

Kırı́t'en şışk'ına
binest'a

Kırı́t'en şame xode
şışk'ane bəğəbsa.

Kırı́t'en anek'i ije
hare.

Şışk'ına oçalaxbi ganu
şame xode göyınbaksa.

Kırı́t'en şışk'ane
qəvesa.

16. Tadeşi əyitmoğo ams'i ganxo düz laxi şampanan.

Kırı́t'i ojul

.... məyin irəngeney

Şame xode şışk'in boşt'an síl kalabaki ...

.... şışk'ına bəğənebi

boxoyey

ğəyna

xodebaki

Kırı́t'en

17. Şikili barada esse şampanan.

V. C'ƏLƏYXO

1. T'ekst'a ũmũxlaxanan. T'ekst'e boũ uk'alt'oğoy barada ef fikirə avabakest'anana.

2. ũmũxlaxi t'ekst'a gŕrə xib suval hƏzirbanana.

3. T'ekst'a int'onaũinen k'alpanana.

C'ələyxu "beũ p'lanet'i mas'i ciyərə" hesabbaksa. ũorox tƏmiz hava, saf elmux saal gŕzəlluğ upsune. C'ələysuz nƏfəs haq'sun çətine baksax. Yan havinaxunyan nƏfəs haq'sax. Əgər hava tƏmiz nu bakain, bitov əfçine bako. TƏbiəten yax ukun, lapun saal yurd-yuvane tast'a.

C'ələye bakala xodurxo saal heyvanxo sun-sunaxun gele ğaçt'un baksax.

Misal: q'uũurxo meyvoğoxun saal ũilurxoxunt'un kƏy yƏũəinũbsax. ũot'oğon ũilurxo əxil ganxo taũeri ũart'unne. Telepa avuzbakseynak' xodurxoxun asulune. Əfçibaki xodurxoy baũaybaksuna kŕmƏybsunen mineralxo oçala qayt'unst'a. C'ələye bakala xodurxo, lƏmboox saal oye bitk'iyox q'ari bakaat'an, içoğoy ganu q'eraz tƏzə bitk'iyoxe c'eysax.

Hər sa amdaren gərə iz əyelluğaxun tƏbiəti bƏũ bakala iz borca avabakane. Yəni, tƏbiətə çureğane, bƏğane saal q'oriũane. Xodurxo k'as'bsunen hazarxon

heyvanxo saal bitk'iğo, saal aize bit'eşi məhsulxone əfçibsa. Goyinxoy, c'ələyxoy loxol "hücümbsun" amdarxoxun ən pis dava upsune. Beşi hağilen,

beşi fikirxon saal beş bacarağen yan ke "davin" bəşnəmə haq'es bayanko. Yan təbiəti k'anunaxun c'eğalt'oğoxun, şot'ay q'ədirə nuavabakalt'oğoxun davabalayan. Beş təbiətə, şot'ay gözəlluğa yan q'orişalayan.

4. T'ekst'e boş het'uxuna exlät'esa?

1. c'ələyxoxun
2. Bağçoğoxun
3. c'ələyi heyvanxoxun
4. təbiətə q'orişbsunaxun

5. Het'aynak' c'ələyxo "planet'i mas'i ciyəre" hessabbaksa?

6. Me suvalxoxun sunt'u t'ekst'e boş coğab bəğəbes baneko.

- A) C'ələye mani xodurxova bu?
- B) C'ələyxo nubakain, hik'ə bakesbako?
- C) Q'uşurxo nubakain, hik'ə bakes bako?
- D) Xodurxo het'aynak'e əfçibaksa?

7. Het'aynak' təbiətə hücum "Dava upsune". Dava hik'ə upsuna avanan?

8. T'ablišina çark'est'anan.

Q'EYD. T'ablišina çark'est'eynak' düz eğala grafina c'ək'p'anan, oşaal ef fikirə q'andrişanan.

“C'ələyxə” t'ekst'			
bədii t'ekst'e,	bədii t'ekst' tene,	Hekayənə	hekayə tene,
Şot'aynak' ki,			
...	...	...	...

9. Ümüxlaxanan oşal suvalxo coğab tadanən.

10. Tekst'a hissoğə cöybanən oşaal hissoğə s'i tadanən.

11. Dava əyite q'əst'inə məninen əyit bəğəbanən.

12. C'ələyxə nu əfçibakseynak' mani fikirxonən pesbako?

- ✓ Fikirxo ef bavananaxun, məlimxoxun saal işk'olin tələboğoxun ext'es bananko.
- ✓ Hat'e ext'i fikirxo ef məliməxun sagala exlətbi düz fikirə c'eynan.
- ✓ Təbiətə q'orişbseynak' fikirxo tadanən.
- ✓ Efi tadi fikirxo həyata c'ovakest'anan.

13. “C'ələyxə” t'ekst'e plana həzirbanən.

14. “Təbiətə q'orişən” s'iyen esse şampanən.

Buraxılış məlumatı

UDİ DİLİ 2

Ümumi təhsil müəssisələrinin 2-ci sinifləri üçün

Udi dili fənni üzrə

DƏRSLİK

Tərtibçi heyət:

Müəllif Venera Antonova

Layihə rəhbəri Samirə Bektaş

Buraxılışa məsul Rafiq Kazimov
Dizayner və səhifələyici Gülnar Səferova
Üz qabığının dizaynı Novruz Novruzov
Texniki redaktor Sevinc Yusifova
Baş redaktor Samirə Bektaş
Texniki direktor Allahverdi Kərimov
Nəşriyyat direktoru Sevil İsmayılova

© “Şərq-Qərb” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin qrif nömrəsi: 2025-028

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 7,1. Fiziki çap vərəqi 10. Formatı 57x82¹/₈.
Kəsimdən sonra ölçüsü: 195x275. Səhifə sayı 80.
Şriftin adı və ölçüsü: məktəb qarnituru 10-12. Ofset kağızı. Ofset çapı.
Sifariş . Tiraj . Pulsuz. Bakı – 2025

Çapa imzalandığı tarix: .07.2025

Çap məhsulunu nəşr edən:
“Şərq-Qərb” ASC
(Bakı, AZ1143, Hüseyn Cavid pr., 111)

Çap məhsulunu istehsal edən:

Pulsuz

Əziz məktəbli!

**Bu dərslik sizə Azərbaycan dövləti tərəfindən
bir dərs ilində istifadə üçün verilir.**

**O, dərs ili müddətində nəzərdə tutulmuş bilikləri
qazanmaq üçün sizə etibarlı dost və yardımçı olacaq.**

**İnanırıq ki, siz də bu dərsliyə məhəbbətlə yanaşacaq,
onu zədələnmələrdən qoruyacaq, təmiz və səliqəli
saxlayacaqsınız ki, növbəti dərs ilində digər məktəbli
yoldaşınız ondan sizin kimi rahat istifadə edə bilsin.**

Sizə təhsildə uğurlar arzulayırıq!

